

ประเภทของตำรา
ดร. ครรชิต มัลย์วงศ์
ปรับปรุง 24 เมษายน 2560

นักศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องซื้อหาตำราเอาไว้ใช้ประกอบการเรียน เพราะตำรานั้นเปรียบเสมือนคู่มือและแผนที่สำหรับการทำงานเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว. ความจริงแล้ว ผมไม่ชอบคำว่า “จบการศึกษา” นี้เลย เนื่องจากให้ความหมายราวกับว่าพวกคุณเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในหลักสูตรหมด และไม่ต้องเรียนอะไรอีกแล้ว. แต่..เมื่อคุณออกไปสัมผัสกับโลกภายนอกคุณจะตระหนักว่าเรื่องที่เรียนมาแทบตายนั้นความจริงมีประมาณเพียงเท่ากับเม็ดทรายเพียงสองสามเม็ดเท่านั้น. ความรู้ที่คุณจะต้องเรียนรู้ต่อไปอีกนั้นมีมากมายเป็นอเนกอนันต์ราวกับเม็ดทรายบนชายหาดนั้นเทียว. และ...ก่อนอื่น สิ่งที่จะช่วยให้คุณเริ่มทำงานให้หัวหน้าคุณได้บ้างนั้น ก็อยู่ในตำราที่คุณซื้อมานั่นเอง.

คุณเคยสงสัยกันบ้างไหมว่าตำราเรียนมีกี่ประเภทกัน. คำว่าตำรานี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า textbook ซึ่งหากแปลตรง ๆ ก็คือหนังสือที่มีแต่ตัวอักษรเป็นส่วนใหญ่. เมื่อพิจารณาจากความหมายแบบนี้ หนังสือที่แตกต่างออกไปก็คือ picture book และ cartoon book ซึ่งเป็นหนังสือประเภทไหน คุณก็คงจะบอกได้อยู่แล้ว. อย่างไรก็ตาม ตำราเรียนที่เรียกว่า textbook นี้ก็ยังจำแนกแจกแจงเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลายแบบ.

การจำแนกประเภทหนึ่ง ก็คือ แบ่งเป็น printed textbooks กับ digital textbook ซึ่งความหมายก็คือแบ่งเป็น หนังสือที่พิมพ์บนกระดาษ กับหนังสือที่เก็บไว้ในสื่อดิจิทัลต่าง ๆ รวมทั้งในอินเทอร์เน็ตด้วย. ยุคนี้กำลังมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการอ่านหนังสือที่พิมพ์บนกระดาษ มาเป็นการอ่านผ่านหน้าจออุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ไอแพด หรือ คินเดิล. แต่ในที่นี้จะยังไม่กล่าวถึงเรื่องนี้.

สำหรับผู้จำหน่ายหนังสือเองนั้น เขามองตำราเรียนเป็น textbook เป็นเล่มที่วางบนชั้นในร้านหนังสือ และ ยังไม่มีใครซื้อไปใช้ให้ชอกช้ำ. ตำราเรียนแบบนี้ เมื่อหลายสิบปีก่อน ร้านหนังสือในไต้หวันนำมาพิมพ์ซ้ำโดยไม่จ่ายลิขสิทธิ์ ทำให้สำนักพิมพ์ชอกช้ำกันตาม ๆ กัน เพราะมีผู้ซื้อฉบับพิมพ์ซ้ำนี้มากมายโดยสำนักพิมพ์ไม่ได้เงิน. สมัยที่ผมยังทำงานที่เอไอทีนั้น นักศึกษาไต้หวันหิ้วหนังสือแบบนี้มาฝากผมจนเต็มชั้นหลายชั้น.

สำนักพิมพ์เรียกตำราพวกนี้ว่าเป็นประเภท pirated copy. อีกประเภทหนึ่งซึ่งสำนักพิมพ์ใหญ่ไม่ชอบอีกเหมือนกัน ก็คือ used textbook ซึ่งมีจำหน่ายในร้านหนังสือของมหาวิทยาลัยเอง รวมทั้งที่ร้านหนังสือเก่านอกมหาวิทยาลัยด้วย. ในเมืองไทยเรานี้ แหล่งขายก็คือย่านร้านหนังสือเก่าที่สวนจตุจักรนั่นแล.

แบ่งประเภทตำราแบบนี้ อ่านแล้วไม่ค่อยจะเป็นประโยชน์ทางความคิดเท่าใดนัก. เราลองมาดูการแบ่งประเภทตำราของ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กันบ้าง. การที่ สกอ. ต้องกำหนดประเภทก็เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถประเมินคุณภาพของตำราเรียนที่

อาจารย์เสนอให้พิจารณาเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการได้อย่างมีมาตรฐานมากขึ้น. นอกจากนั้นยังใช้เพื่อกำหนดว่าตำราแบบใดบ้างที่จะได้รับทุนอุดหนุนการเขียนตำรา. ประเภทตำราที่ สกอ. กำหนดไว้ก็คือ

- 1.งานเขียน หมายถึง ตำราที่ผู้เขียนตำราได้เสนอความคิดเห็นทางวิชาการในการค้นคว้า การตีความหมาย สมมติฐานทฤษฎีหรือหลักฐานที่เป็น ความรู้ใหม่หรือเป็นการเพิ่มพูนหรือขยายขอบเขตความรู้ความเข้าใจในวิชานั้นๆ
- 2.งานแปล หมายถึง ตำราที่ผู้เขียนตำราได้แปลจากภาษาอื่นมาเป็นภาษาไทยและได้ความหมายถูกต้องตรงตามต้นฉบับเดิม
- 3.งานเรียบเรียง หมายถึง ตำราที่ผู้เขียนได้รวบรวมความรู้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลงานที่ผู้อื่นได้ทำไว้แล้วนำมาเรียบเรียงขึ้นใหม่

เป็นอันว่าเราได้ทราบแล้วว่า ตำรามีสามประเภทหลักตามเนื้อหาที่เขียนขึ้น ซึ่งในสามรูปแบบนี้ ก็มีเพียงแบบแรกเท่านั้นที่เป็นตำราที่ผู้เขียนฉบับนั้นเขียนรายละเอียดต่าง ๆ ด้วยตัวเอง รวมทั้งเสนอผลการค้นคว้าใหม่ที่ตนได้วิจัยพบด้วย. ในทางปฏิบัติแล้ว เป็นไปไม่ได้ที่จะมีผู้ใดเขียนตำราที่เนื้อหาทุกประโยค ทุกตอน ทุกบท เป็นเรื่องใหม่หมด. ถึงอย่างไร ๆ ก็ต้องอ้างอิงหรือนำเนื้อหาของผู้อื่นเข้ามาประกอบในตำราของตนทั้งนั้น. เพียงแต่ว่า เนื้อหานั้นต้องเป็นเพียงการเสริม หรือ แสดง

วิวัฒนาการขององค์ความรู้ของเรื่องที่เขียนจนกระทั่งถึง ส่วนที่ผู้แต่งตำราท่านนั้นเขียนขึ้นใหม่.

แนะนำการแบ่งประเภทตำรามายังตรงนี้แล้ว ก็ยังไม่ค่อยถูกใจผม เพราะบทความนี้ต้องการลงลึกไปมากกว่า นี้ดั่งนั้น ผมจึงจำเป็นจะต้องแบ่งประเภทตำราอย่างละเอียดตามความคิดของผมเองเสียแล้ว. ที่ต้องแบ่งให้ละเอียดก็เพื่อให้นักศึกษาได้ทราบว่า ตำราเรียนนั้น ไม่ใช่มีเพียงวิชาละเล่มเท่านั้น. นักศึกษาอาจจำเป็นต้องเสาะแสวงหาตำราแบบอื่น ๆ มาไว้เป็นเครื่องมือให้มากพอที่จะประกันความสำเร็จและความก้าวหน้าในอนาคต.

ประเภทของตำราเรียนในทัศนะของผม ก็คือ: (ในที่นี้ผมให้ศัพท์ภาษาไทย ที่รู้จักกันดีก่อน จะให้คำภาษาอังกฤษ ส่วนคำที่เรารู้จักในภาษาอังกฤษมากกว่า ก็จะเริ่มต้นด้วยศัพท์ภาษาอังกฤษก่อน. ลำดับที่นำมาเรียงไว้ไม่มีความหมายใด ๆ เป็นเพียงการนึกขึ้นได้ของผมเท่านั้น.)

1. สารานุกรม (Encyclopedia) ส่วนใหญ่เรารู้จักกัน

แล้วว่า สารานุกรมคือที่รวมของบทความซึ่งอธิบายเนื้อหาวิชาการเรื่องต่าง ๆ อย่างสั้น ๆ. สารานุกรมบางชุดครอบคลุมเนื้อหากว้างมาก เช่น สารานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ใช้เวลาจัดทำนานมากและยังไม่จบถึง อักษร ฮ ในขณะที่บทความในหมวดอักษร ก ล้ำสมัยไปเกือบหมดแล้ว. สารานุกรมบางชุด ก็จำกัดเนื้อหาลงมาเหลือเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เช่น สารานุกรมอัญ

มณี. สารานุกรมออนไลน์ที่เรารู้จักกันมากที่สุดก็คือ Wikipedia ซึ่งมีคนช่วยกันเขียนช่วยกันแก้เนื้อหาทั่วโลก.

2. พจนานุกรม เป็นตำราแบบใดคงไม่จำเป็นต้องอธิบาย. ในที่นี้ขอเพิ่มเติมว่า พจนานุกรม ยังมีหลายแบบ เช่น พจนานุกรมคำพ้อง, พจนานุกรมศัพท์ใหม่, พจนานุกรมภาพ ฯลฯ. พจนานุกรมที่ดีควรเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับคำด้วย ไม่ใช่ให้ความหมายของคำเท่านั้น.
3. ตำราเขียน เป็นตำราที่ผู้เขียนได้ใช้ความพยายามเขียนขึ้นตามรูปแบบแผนที่ดีของตำรา, มีบทนำ, มีสารบัญ, มีความถูกต้องเป็นปัจจุบัน (เท่ากับปีที่พิมพ์), มีระบบการอ้างอิงผลงานของผู้อื่น, มีภาพประกอบ, มีคำอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่ใช้เฉพาะในเนื้อหานั้น, มีแบบฝึกหัด, มีดัชนีท้ายเล่ม ฯลฯ
4. ตำราแปล เป็นตำราที่ผู้แปลได้แปลมาจากตำราเรียนภาษาต่างประเทศ โดยใช้ถ้อยคำและสำนวนแบบไทยที่เข้าใจได้ง่าย, ใช้คำศัพท์บัญญัติตามมาตรฐาน, เนื้อหาที่แปลออกมาเป็นภาษาไทยแล้วจะต้องตรงกับเนื้อหาในภาษาเดิมโดยไม่คลาดเคลื่อนในสาระสำคัญ.
5. ตำราเรียบเรียง เป็นตำราที่ผู้เรียบเรียง ได้นำบทความที่เป็นความรู้ของตนเองและของผู้อื่น มาร้อยเรียงให้มีความต่อเนื่อง และมีรายละเอียด

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของตำราเอง. เนื้อหาจะต้องอ่านแล้วเข้าใจง่าย. หากมีตอนใดที่เข้าใจยาก ผู้เรียบเรียงอาจจะเขียนคำอธิบายขยายความให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น.

6. **กรณีศึกษา** เป็นตำราที่รวบรวมกรณีศึกษาที่จัดทำขึ้นในด้านใดด้านหนึ่ง และเกี่ยวข้องกับองค์การหรือหน่วยงาน ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ศึกษาตามระเบียบวิธีที่กำหนดในวิชาการด้านนั้นแล้วทำให้ผู้วิเคราะห์เข้าใจความเป็นไปหรือการดำเนินงานขององค์การหรือหน่วยงานมากขึ้น พร้อมกันนั้นก็เกิดทักษะและการเรียนรู้ในวิชาการนั้นมากขึ้นด้วย.

7. **คัมภีร์** คำนี้ฟังแล้วให้ความรู้สึกเหมือนเป็นตำราศาสนา ซึ่งในเชิงประวัติศาสตร์ก็ถูกต้อง. แต่ปัจจุบันความหมายของคำนี้ได้เปลี่ยนไปแล้ว. ยกตัวอย่างเช่นในทางด้านคอมพิวเตอร์ มีตำรา “คัมภีร์วินโดวส์” ซึ่งหมายถึงเป็นตำราที่แสดงรายละเอียดด้านเทคนิคและการใช้งานระบบปฏิบัติการวินโดวส์ของบริษัทไมโครซอฟต์อย่างละเอียด. คำนี้ภาษาอังกฤษก็ใช้ว่า **Bible** ซึ่งเดิมก็หมายถึงหนังสือสำคัญที่มีมาแต่ดั้งเดิมของศาสนาคริสต์. แต่ปัจจุบันก็นำไปใช้กับตำราที่เป็นความรู้ได้ทุกเรื่องเช่นกัน. ถ้าเป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ก็จะหมายถึง พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หลัก และ มีคัมภีร์ชั้นรองที่มีผู้เขียนขึ้นอธิบาย

คัมภีร์หลัก ไล่เรียงลงไปอีก คือ อรรถกถา, ฎีกา, อนุฎีกา,

8. **Canon** คำนี้พจนานุกรม “ราชบัณฑิตยสถาน” ให้ความหมายว่า “กติกาสงฆ์, กฎของคณะสงฆ์” หากรวบรวมเป็นเล่มก็นับเป็นตำราได้เหมือนกัน.

เคยเห็นมีฝรั่งเขียนเรื่อง Buddhist Canon

เหมือนกัน อาจจะเป็นส่วนที่เรียกว่า พระวินัย นั่นเอง. ตำราประเภทนี้คงไม่มีในวิชาการอื่น ๆ นอกจากทางศาสนาและนิติศาสตร์.

9. **ตำราสังเขป** หมายถึงตำราที่สรุปย่อใจความสำคัญของวิชาต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกแก่การค้น

ความหมายเร็ว ๆ รวมไปถึงใช้ในการท่องจำด้วย. ผมเห็นว่าตำราแบบนี้ตรงกับที่ฝรั่งเรียกว่า

Compendium ซึ่ง พจนานุกรมออกซฟอร์ดฉบับออนไลน์ให้ความหมายว่า a collection of concise but detailed information about a particular subject, especially in a book or other publication.

10. **Proceedings** ความหมายแท้ ๆ ตาม

พจนานุกรมออกซฟอร์ดฉบับออนไลน์ก็คือ an event or a series of activities involving a set procedure และ มีแถมต่อไปว่า a published report of a set of meetings or a conference. หนังสือประเภทนี้มีชื่อเรียกภาษาไทยว่า “รายงานการประชุม

วิชาการ”. ในยุคนี้เมื่อจัดประชุมเสร็จแล้วเขาก็นำรายงานออกเผยแพร่ทางระบบอินเทอร์เน็ตเลย. ผมจัดให้ proceedings เป็นตำราเพราะการสอนวิชาการบางสาขาในสมัยนี้จำเป็นต้องอ้างอิงบทความวิชาการที่เพิ่งเผยแพร่ใหม่ๆ จะรอที่พิมพ์เป็นเล่มไม่ได้. อย่างไรก็ตามก็ต้องพิจารณาด้วยว่า การประชุมวิชาการนั้น ๆ เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มนักวิชาการสาขานั้นหรือไม่..

11. **Treatise** พจนานุกรมเมอร์เรียม-เว็บสเตอร์ ให้ความหมายว่า a systematic exposition or argument in writing including a methodical discussion of the facts and principles involved and conclusions reached . ตำราประเภทนี้ไม่ทราบว่าจะเรียกเป็นคำไทย ๆ ได้ อย่างไรก็ตามจะตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษ. ผมเข้าใจว่า น่าจะตรงกับ "บทนิพนธ์" ที่ลึกซึ้งของบรรดานักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย.

12. **Guides** คำแนะนำ. หนังสือประเภทนี้ฟังชื่อแล้วดูเหมือนไม่เป็นตำราเรียนเลย นั่นก็จริงเป็นบางส่วน. Guides ที่พบเห็นมากที่สุดในร้านหนังสือ ก็คือ หนังสือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว รวมทั้งที่พัก, ที่กิน, เส้นทางเดินทาง ฯลฯ. เวลาคนไทยนิยมไปเที่ยวกันมาก เราจึงเห็นหนังสือ

เหล่านี้มากมายเป็นร้อยๆ ชื่อ. Guides ส่วนใหญ่เป็นคำแนะนำในการทำงานต่างๆ ที่อาจจะไม่ได้มีขั้นตอนตายตัว เช่น การวาดภาพ, การถ่ายภาพ, การทำธุรกิจ, ฯลฯ. Guides ที่เป็นตำราเรียนก็พอจะมีอยู่บ้างเหมือนกัน เช่น Guide to Statistics, Guide to Microsoft Projects.

13. Handbooks คู่มือ หนังสือประเภทนี้ทำหน้าที่สมชื่อ คือเป็นคู่มือในการปฏิบัติงานในเรื่องนั้นๆ ตามชื่อของหนังสือ. คนไทยไม่นิยมใช้คู่มือ เพราะแต่เดิมนั้นคนไทยเกลียดภาษาอังกฤษ. เวลาซื้ออุปกรณ์ต่างๆ มาใช้งานก็มีแต่คู่มือภาษาอังกฤษติดมาด้วยโดยไม่ได้มีใครแปลเป็นภาษาไทย. เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็บอกไม่ได้ว่าเกิดความผิดพลาดตรงไหน และเลยทำให้เปิดคู่มือหาทางแก้ไม่พบ. นานๆ เข้าก็เลยเลิกใช้คู่มือ. แม้ต่อมามีคู่มือภาษาไทยแล้ว ก็ยังไม่ค่อยนิยมใช้อยู่ดี. มีปัญหาอะไร ก็ถามเพื่อนฝูงที่เคยพบปัญหานั้นมาก่อน. ด้วยเหตุนี้เอง การใช้อุปกรณ์ต่างๆ ของคนไทยจึงไม่ค่อยคุ้มค่า เพราะไม่เคยรู้ว่าอุปกรณ์นั้นๆ ทำอะไรได้บ้าง. หนังสือคู่มือแตกต่างจากหนังสือแนะนำ ตรงที่คู่มือนั้นเกี่ยวกับขั้นตอนหรืออุปกรณ์ที่เฉพาะเจาะจง ส่วนหนังสือแนะนำนั้นเป็นเรื่องกว้างๆ.

14. Practices and Exercises สมัยที่ผมเป็นนิสิต นั้น หนังสือแบบฝึกหัดที่ชอบมากคือ ชุดของ ชอม หรือ Schaum's Outline Series ซึ่งมีมากมาย หลายสาขาวิชา. ผมซื้อหนังสือชุดนี้มาหลายเล่ม แล้วก็อ่านวิธีการทำแบบฝึกหัดของเขาว่ามี ขั้นตอนอย่างไร เมื่อเข้าใจแล้วก็พลิกไปยังส่วนที่เป็นโจทย์ แล้วก็ฝึกทำตามจนชำนาญ. เหตุผลที่ หนังสือชุดนี้เรียกว่า Outline ก็เพราะเขาเรียบเรียงเนื้อหาเป็นบทต่างๆ ไล่ตามลำดับที่มักจะใช้ สอนกันนั่นเอง. หนังสือชุดอื่นๆ ในทำนองนี้ก็คงจะมีเหมือนกัน. ตำราประเภทนี้ที่มีมาก คือ ตัวอย่าง โจทย์และคำตอบ สำหรับข้อสอบต่างๆ เพื่อสอบ เป็นพนักงานหรือข้าราชการในด้านต่างๆ รวมทั้ง ข้อสอบและเฉลยเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับต่างๆ นั้นเอง.

15. Standards หนังสือที่เป็นมาตรฐานในด้าน ต่างๆ นั้น ไม่ได้พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ทั่วไป แต่ พิมพ์ขายโดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดทำและ เผยแพร่มาตรฐานนั้นๆ. ยกตัวอย่างเช่น มาตรฐานด้านคุณภาพขององค์การระหว่าง ประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization ที่เรียกย่อๆ ว่า ISO) นั้น ได้จัดพิมพ์มาตรฐานต่างๆเป็นเล่ม

ออกมาจำหน่ายในราคาที่ย่อมเยา. ผู้สนใจ
มาตรฐานอาจจะไปขออ่านมาตรฐานเหล่านี้ได้ที่
ห้องสมุดของสำนักงานมาตรฐาน
ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งนอกจากจะมีมาตรฐาน
ISO แล้ว ยังมีมาตรฐานของประเทศอื่นๆด้วย.
หนังสือเกี่ยวกับมาตรฐานนั้น โดยมากมักจะกล่าว
ว่า แต่ละมาตรฐานมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไข
อย่างไรบ้าง แต่ไม่ค่อยบอกวิธีการดำเนินงานว่า
จะทำอย่างไรจึงจะทำให้หน่วยงานประสบ
ความสำเร็จในการอนุมัติมาตรฐานนั้นๆ. ด้วยเหตุ
นี้ เราจึงยังต้องไปหาตำราเกี่ยวกับมาตรฐาน
เหล่านั้นมาอ่านประกอบด้วย. สำนักพิมพ์ที่พิมพ์
หนังสือเกี่ยวกับมาตรฐานค่อนข้างมากก็คือ
สำนักพิมพ์สมาคมเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่นนั่นเอง.

16. Body of Knowledge หนังสือประเภทนี้อาจ
แปลว่า องค์ความรู้ ก็ได้. ในทางวิชาการนั้น
วิชาการแต่ละสาขามีองค์ความรู้เฉพาะของ
ตนเองที่ต่างไปจากสาขาอื่นๆ และ องค์ความรู้แต่
ละสาขา ก็แยกย่อยเป็นหัวข้อต่างๆอย่างชัดเจน.
ยกตัวอย่างเช่น การจัดการโครงการ ก็มีองค์
ความรู้ด้านการจัดการโครงการ เรียกเป็น
ภาษาอังกฤษว่า Project Management Body of
Knowledge เขียนเป็นตัวย่อว่า PMBOK. องค์
ความรู้เกี่ยวกับการจัดการโครงการนี้ จัดทำขึ้น

โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญการบริหารโครงการของ
องค์การ Project Management Institute หรือ
PMI. PMBOK ประกอบด้วยหมวดต่างๆ 10 ข้อ
อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ องค์ความรู้ด้านวิศวกรรม
ซอฟต์แวร์ หรือ Software Engineering Body of
Knowledge หรือ SWEBOK ซึ่งก็จัดทำขึ้นโดย
กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมซอฟต์แวร์เช่นกัน.
องค์ความรู้เหล่านี้อาจจัดทำเป็นเล่มเผยแพร่ทาง
เว็บไซต์ของหน่วยงานผู้จัดทำองค์ความรู้นั้นๆ.
องค์ความรู้บางสาขา ก็มีผู้นำไปอธิบายขยายความ
เป็นตำราแยกย่อยออกไปอีก.

17. รายงานวิจัย หนังสือประเภทนี้มีที่จัดพิมพ์
เผยแพร่ค่อนข้างน้อย เพราะอาจเป็นเนื้อหาที่มี
ผู้สนใจน้อยจนไม่คุ้มที่จะลงทุนพิมพ์ขาย. ปกติ
แล้วการทำวิจัยในด้านต่างๆนั้น (วิทยานิพนธ์ก็
เป็นงานวิจัยเหมือนกัน) เมื่อทำเสร็จแล้ว ก็จะต้อง
เขียนเป็นรายงานขึ้นมาก่อน. เมื่อนำเสนอ
รายงานให้ผู้เชี่ยวชาญรับรองแล้ว ก็มักจะนำ
งานวิจัยนั้นไปเขียนเป็นบทความวิจัยในรูปแบบที่
สั้นกว่ารายงานวิจัย แล้วส่งไปเสนอ
วารสารวิชาการให้รับไปพิมพ์เผยแพร่ หรือ ส่งไป
เสนอต่อผู้จัดการประชุมวิชาการเพื่อให้พิจารณา
ให้ผู้วิจัยไปนำเสนอต่อที่ประชุม. ในกรณีหลังนี้
หากบทความวิจัยนั้นได้รับการยอมรับ ก็จะได้รับ

การตีพิมพ์ใน **Proceedings** หรือ รายงานการประชุมวิชาการ ดังที่ได้เคยอธิบายไปแล้ว. ในกรณีที่งานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยก็จะเก็บวิทยานิพนธ์เข้าห้องสมุดไว้เพื่อการค้นคว้าต่อไป. ในกรณีที่เป็นงานวิจัยที่ไม่ใช่วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัยนั้นก็อาจจะเก็บไว้ในห้องสมุดของหน่วยงานที่ทำวิจัย หรือ ในห้องปฏิบัติงานของหน่วยงานเอง และไม่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่อีก. เราจึงเรียกกงานวิจัยทำนองนี้ว่า วิจัยไปขึ้นหิ้ง. ความจริงแล้ว บทความวิจัยที่นำไปเผยแพร่ในวารสารวิชาการ หรือ ในที่ประชุมวิชาการ ก็อาจจะไปขึ้นหิ้งได้เช่นเดียวกัน หากไม่ได้รับการเผยแพร่ให้ผู้สนใจนำไปใช้. อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะสรุปว่า รายงานวิจัย ก็เป็นตำราเรียนประเภทหนึ่งได้เหมือนกัน.

ผมได้พยายามจำแนกแจกแจงตำราวิชาการเอาไว้หลายลักษณะด้วยกันก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้รับทราบว่า ตำราไม่ได้มีเพียงลักษณะเดียวเท่านั้น. เมื่อครุบา อาจารย์เริ่มสนใจจะเขียนตำรา ท่านต้องเริ่มต้นด้วยการพิจารณาก่อนว่า อยากจะเขียนตำราในรูปแบบใด. ตำราแต่ละรูปแบบที่ผมได้อธิบายข้างต้นนั้น มีรูปแบบและองค์ประกอบแตกต่างกันไป. ท่านจะต้องเข้าใจทั้งรูปแบบและองค์ประกอบก่อน จากนั้นก็เขียนรายละเอียด

ของเนื้อหาตำราให้ตรงตามรูปแบบและองค์ประกอบนั้น
อย่างครบถ้วน จึงจะเป็นตำราที่ดีได้.

ขอจบการนำเสนอเรื่องตำราไว้เพียงแค่นี้ และ
ขอให้ทุกท่านที่สนใจจะเขียนตำราได้ประสบผลสำเร็จ
ตามความประสงค์ทุกคน.